TWEEDE KAMERFRACTIE

Gesproken woord geldt. **Utrecht, 17 februari 2001**

"Het gezag van de overheid"

Speech CDA Partijraad, Jaap de Hoop Scheffer

Inleiding/analyse

- Op de vorige partijraad aangegeven dat het tijd is voor verandering. Ging toen vooral om de geloofwaardigheid van de politiek en het gebrek aan oplossingen voor maatschappelijke problemen. Het is er sindsdien niet beter op geworden. Sterker nog, de problemen zijn fundamenteler geworden: het gezag van de overheid staat ter discussie.

- De schokkende gebeurtenissen sinds de laatste partijraad hebben het beeld van overheid flink onder druk gezet.
- Enerzijds: Volendam, Rapporten Enschede
- Anderzijds: Den Bosch, Hells Angels, Voetbalfilm

- Wie heeft het voor het zeggen? Heeft de overheid de zaak nog wel in de hand?
- Gedogen is in de volle breedte op de agenda gekomen.
- (ook rapport jongerenorganisaties)

- Maakt de overheid haar kerntaak waar?
- Het is dé voorwaarde om anderen op hun verantwoordelijkheid te kunnen aanspreken.

- Past in bredere kritiek die wij als CDA hebben op verantwoordelijkheidsverdeling.
- Paars laat los waar zij moet vasthouden, en vast waar zij moet loslaten.

postbus 30805
2500 GV ´s-Gravenhage
telefoon 070 - 318 22 11
telefax 070 - 318 26 02
bezoekadres: Plein 2
2511 CR ´s-Gravenhage

- Paars heeft geen consistente visie op verantwoordelijkheid: dan weer markt, dan weer overheid.
- Adhocratie: afhankelijk van wisselende meerderheden. (actualiteit: regionale netten, veiling frequenties)
- CDA laatste jaren bezig met concept van de Herstelde verantwoordelijkheid.
- Herstel van de verantwoordelijkheid voor de overheid, maar ook voor de samenleving.

<u>Het vasthouden</u>

- Allereerst waar de overheid moet vasthouden.

- Het beginpunt en het bestaansrecht van de overheid is de zorg voor de veiligheid.
- Er is een toenemende vraag naar een overheid die respect afdwingt en duidelijke grenzen stelt. Een overheid die grenzen durft te stellen zal gezag afdwingen. De overheid moet weer nee durven zeggen.

- Nederland heeft in de geschiedenis natuurlijk een reputatie waar het tolerantie betreft. Tolerantie is een uiting van respect. Echter, het Nederland van de 17^{e} eeuw was tolerant niet vrijblijvend. Dat is het verschil met nu. NL staat nu voor 'no limits'. Gedogen duidt op onverschilligheid. Gedogen is de vijand van tolerantie.

- Nederland moet een samenleving zijn waarin tolerantie en respect hand in hand gaan. Fatsoen. Herstel van waarden en normen.

- Naast gedogen wordt de kerntaak ook op een andere manier ondergraven: het simpelweg niet handhaven van geldende regels. Excuus is dan: geen capaciteit of prioriteit. Maar ook speelt mee dat overheid graag iedereen te vriend wil houden. Ook hier het probleem van het 'nee' durven zeggen.

postbus 30805
2500 GV ´s-Gravenhage
telefoon 070 - 318 22 11
telefax 070 - 318 26 02
bezoekadres: Plein 2
2511 CR ´s-Gravenhage

- Betekent dat dat de schuld voor Enschede en Volendam enkel bij de overheid ligt? Zeker niet, de eigen verantwoordelijkheid van de ondernemers is en moet volledig aan de orde zijn. Verantwoordelijkheidsbesef ten opzichte van de medeburger is ook een waarde die moet worden hersteld. Een noodzakelijke stok achter de deur is echter wel een overheid die de norm handhaaft.

- Ook de wet zelf kan het probleem zijn. Alle waarborgen voor privacy kunnen bijvoorbeeld een effectief optreden verhinderen. Dankzij 'onrechtmatig verkregen bewijs' zijn velen de dans al ontsprongen. Aan het gebrek aan bevoegdheden bij de politie heeft het CDA concreet iets willen doen: preventief fouilleren.

- In de Nederlandse mentaliteit is de afgelopen jaren het recht van het individu dat van de regels wil afwijken het gaan winnen van het recht van de meerderheid van de bevolking die in vrijheid en veiligheid wil leven.

- Ik wil dat in de mentaliteit van bestuurders de veiligheid van de samenleving weer de plaats krijgt die het verdient. Die mentaliteit heeft zijn weerslag gevonden in de grondwet. De grondwet kent collectieve, sociale grondrechten, zoals de opdracht voor een schoon milieu, voor goed onderwijs en gezondheidszorg. Maar de zorg voor veiligheid heeft de grondwet nooit gehaald. In de samenleving die het CDA voor ogen staat hoort dat wel in het rijtje thuis.

- Wij zullen als CDA-fractie in de Tweede-Kamer dan ook met een initiatief-wetsvoorstel komen om veiligheid als sociaal grondrecht op te nemen in de grondwet. (Ook het ontwerp-handvest voor de Grondrechten van de EU kent een recht op veiligheid. Art. 6)

- Waar de overheid ook meer moet vasthouden is bij de ethische grenzen. Geen volgzame overheid die de praktijk de norm laat bepalen.

postbus 30805
2500 GV ´s-Gravenhage
telefoon 070 - 318 22 11
telefax 070 - 318 26 02
bezoekadres: Plein 2
2511 CR ´s-Gravenhage

- Actueel daarbij is de discussie over de euthanasie. Wij hebben in de Tweede Kamer niet zonder reden tegen die wet gestemd.

- Een stemming waarbij tal van buitenlandse media aanwezig waren. Reacties dus niet verwonderlijk. Snap reactie premier Kok ook niet. Nederland onderscheid zich nadrukkelijk ten opzichte van het buitenland.

- Relatie met EVRM nadrukkelijk onderdeel van debat in Eerste Kamer. Ook daar zal kabinet daar op moeten ingaan. Waarom in Europa dan niet?

- Van geheel andere orde, maar wel ook passend onder het kopje 'waar de overheid verantwoordelijkheid meer moet vasthouden' is het debat over de nutsfuncties: Water, energie, openbaar vervoer.

- Het CDA wil hierbij nadrukkelijk opkomen voor het publiek belang: toegankelijkheid, prijs/kwaliteit-verhouding. Niet klakkeloos alles aan de markt willen overlaten zonder de voorwaarden goed geregeld te hebben.

Het loslaten

- Tweede aspect van "herstelde verantwoordelijkheid": samenleving zelf.

- Op een aantal terreinen is de overheidsbemoeienis nadrukkelijk te groot. De twee belangrijkste voorbeelden zijn onderwijs en zorg.

- Onderwijs: Een sociaal grondrecht is vrijheid van onderwijs, maar ín het onderwijs is er geen vrijheid. Ruimte om in te spelen op specifieke omstandigheden, qua personeel, leerlingen, leefomgeving en/of leerinhoud zijn er niet. Het onderwijs in Nederland

postbus 30805
2500 GV ´s-Gravenhage
telefoon 070 - 318 22 11
telefax 070 - 318 26 02
bezoekadres: Plein 2
2511 CR ´s-Gravenhage

kenmerkt zich door bureaucratie en regelzucht. En ook door de grootschaligheid van scholen die ouders onzichtbaar heeft gemaakt.

- Minister Hermans en staatssecretaris Adelmund verschillen fors van mening over de inrichting van het onderwijs. Bij gebrek aan een visie hebben ze er zelfs een ontwerp-wedstrijd voor uitgeschreven. Ze waren dan ook blij dat ze een voorstel van Clemence Ross konden omarmen voor regelvrije scholen.

- Geef scholen meer vrijheid. Denk bijvoorbeeld aan de klassenverkleining. Vanuit het ministerie is voorgeschreven dat de middelen daarvoor verplicht moeten worden besteed aan groep 1 t/m 4. Het gevolg: in de bovenbouw is een groot tekort. Laat scholen toch alsjeblieft zelf inschatten welke klassen het best verkleind kunnen worden.

- Zorg: Ons stelsel van gezondheidszorg vertoont trekjes van een sovjet-aanbodssysteem. Niet de vraag van degene die zorg nodig heeft staat centraal, maar het aanbod van de instellingen.

- In het CDA-voorstel “Het wachten moe” wordt een drastische verandering voorgesteld. Een voorstel dat is overgenomen door de SER in een unaniem advies. Keek men aanvankelijk nog aarzelend naar de CDA-voorstellen – ook in eigen kring – inmiddels worden ze breed omarmd.

<u>Commissie Van Rijn</u>

- Op dit moment zijn de zorg en het onderwijs ook op een andere manier actueel: commissie Van Rijn. Op een indringende manier wordt duidelijk dat er nu iets gedaan moet worden. Nu stil blijven zitten betekent een ramp op termijn.

postbus 30805
2500 GV ´s-Gravenhage
telefoon 070 - 318 22 11
telefax 070 - 318 26 02
bezoekadres: Plein 2
2511 CR ´s-Gravenhage

- Neem het onderwijs. Zeker na een aantal jaren voor de klas zijn daar grote verschillen in beloning in vergelijking met het bedrijfsleven. Er is geen carrièreperspectief in het onderwijs. Hoe motiveren we nog jongeren om voor dit beroep te kiezen? En dat is hard nodig, want het personeelsbestand is behoorlijk vergrijsd. Een grote uitstroom is aanstaande. Nu is Almere (drie dagen) nog een uitzondering, dan niet meer.

- Het gaat niet alleen om salaris en groeimogelijkheden, maar ook om werkomstandigheden. Komen onderwijzers en leraren nog wel aan hun vak toe: lesgeven. Vaak niet, er is een chronisch gebrek aan ondersteuning. Wil de school nog een beetje schoon blijven dan moet men ook zelf de handen uit de mouwen steken. En na het schoonmaken van de wc's wacht vervolgens een enorme stapel papierwerk die door alle regels en voorschriften wordt opgeroepen. De motivatie voor het vak – werken met kinderen – komt dan flink onder druk te staan. Men vertrekt of draait over de kop.

- Iets anders dat afbreuk doet aan het imago van werken in het onderwijs is de status. Ook hier weer het woord respect en gezag. Dat begint bij de ouders en de opvoeding. Bijvoorbeeld door heel simpel niet de leraar te bekritiseren waar de kinderen bij zijn.

- Ook in de zorg luidt de alarmbel. De instroom van nieuw personeel is volstrekt onvoldoende om aan de vraag naar zorg te voldoen. Ook daar is de vergrijzing een probleem, maar dan van de Nederlandse bevolking. Hele afdelingen van ziekenhuizen staan leeg vanwege een gebrek aan personeel. Een oude mevrouw met een gebroken heup moet een hele dag wachten voor dat er ergens een plekje is. Daarnaast liggen mensen maanden in een ziekenhuis te wachten tot er een plekje is in een verpleeghuis. Dat is Nederland anno 2001.

- Ook daar: een gebrek aan personeel. Ook in de zorg draaien de werkenden zich over de kop en blijft het ziekteverzuim maar stijgen. De kwaliteit van het werk gaat verloren door het gebrek aan tijd voor de patiënt. Zowel de patiënt als de verzorgende zijn gebaat bij een praatje. Vervolgens ontstaat een vicieuze cirkel: te weinig nieuw personeel en

postbus 30805
2500 GV ´s-Gravenhage
telefoon 070 - 318 22 11
telefax 070 - 318 26 02
bezoekadres: Plein 2
2511 CR ´s-Gravenhage
CDA

daardoor weer een hogere werkdruk, vervolgens een slecht imago en dus geen nieuw personeel. Ook in de zorg moet dus dringend iets aan het salaris en de carrièreperspectieven gebeuren.

- Bij de politie liggen de problemen iets anders. Qua betaling springen die er relatief beter uit. Maar ook daar is er een tekort aan personeel. Nederland heeft het minste aantal agenten per 100.000 inwoners in Europa. Van de ruim 40.000 agenten op papier zijn er 6.000 niet 'in actie'. Oorzaak: 8% ziekteverzuim (4000 agenten) en 2000 vacatures. Een nood-oplossing kan hier de vrijwillige verlenging van de arbeidsduur zijn. Onder agenten is er wel een bereidheid om langer te werken dan de 36-urige werkweek. Ik ben er dan ook voor om op vrijwillige basis een verlengd arbeidscontract aan te bieden. Wanneer een kwart van de agenten daar aan meedoet, levert dit zo'n 2000 agenten op.

- Meer mensen aan het werk in de zorg, het onderwijs en bij de politie. Een arbeidsvoorwaardenpakket dat vergelijkbaar is met wat in het bedrijfsleven al veel langer gebruikelijk is. Ook dat raakt het gezag van de overheid. Ook dat is respect. Respect voor de mensen die in deze sectoren werken.

- Rol sociale partners: de eerste verantwoordelijkheid om een keuze te maken voor de juiste oplossingen ligt bij de sociale partners, maar zij moeten zich gesteund weten door een overheid die ook de ernst van de rapportage van Van Rijn inziet. Een overheid die – wanneer de onderhandelingsresultaten bekend zijn – ook boter bij de vis wil leveren.

- Zowel de bonden, werkgevers als overheid moeten daarbij niet kiezen voor de makkelijke weg. Het toevoegen van een dertiende maand klinkt sympatiek maar maakt geen keuze. Van Rijn heeft aangetoond dat er verschillen zijn binnen de zorg en het onderwijs. De prioriteit moet gelegd worden bij de handen aan het bed, de persoon voor de klas en het blauw op straat.

postbus 30805
2500 GV ´s-Gravenhage
telefoon 070 - 318 22 11
telefax 070 - 318 26 02
bezoekadres: Plein 2
2511 CR ´s-Gravenhage
CDA

- Een duidelijke keuze vraagt ook de betaling: Discussie Zalmnorm. Wat heeft echte waarde? (‘boter bij de vis’ van PvdA) Voor wie kiest Kok: Melkert of Zalm? Wat echt sterk en sociaal is is de Balkenende-norm: geld voor kwaliteit én de staatsschuld. Geen onnodige generieke lastenverlichting.

- Gelijk van 1998: liever goede zorg, onderwijs en veiligheid, dan een tientje minder in de maand.

- Op weg naar de nieuwe verkiezingen: Paars beoordelen op resultaten: we laten ze niet weglopen met mooie beloften.

- Kabinet lijkt nu al demissionair. De agenda van de Kamer raakt leeg. De verkiezingen lijken wel aanstaande, terwijl het nog een jaar duurt. Wat ons betreft kan het ook eerder.

- ***

postbus 30805
2500 GV ´s-Gravenhage
telefoon 070 - 318 22 11
telefax 070 - 318 26 02
bezoekadres: Plein 2
2511 CR ´s-Gravenhage
CDA